

**ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРУВАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«УКРАЇНСЬКА МОВА І ЛІТЕРАТУРА» З ГУМАНІТАРНИМИ
ПРЕДМЕТАМИ ГІМНАЗИЧНОЇ ЛАНКИ ОСВІТИ В
РЕСПУБЛІЦІ МОЛДОВА**

**Діана ІГНАТЕНКО,
Людмила ЧОЛАНУ**

Бельцький державний університет імені Алеку Руссо

Анотація. *В статті представлена концепція Національного Куррикулума 2019 г. по дисципліні «Український язык и литература», в основу которого заложен интегративный подход. В частности, изложены и обоснованы нововведения содержательных линий в отношении единиц компетенций и единиц содержания. Отдельное внимание уделено возможностям развития межпредметных связей и интегрированию гуманитарных дисциплин в полилингвальной среде обучения родному языку в гимназии.*

Ключевые слова: *куррикулум, интеграция, украинский язык и литература, история, культура и традиции украинского народа, Республика Молдова.*

Виникнення нових освітніх та курикулумних політик у галузі розвитку системи освіти; національні і міжнародні тенденції курикулумного розвитку: глобалізація, інтернаціоналізація, технологізація тощо [1], охопили в кінці ХХ ст. всю Європу, в тому числі Республіку Молдова й Україну. В наших країнах реформа освіти проходила в процесі всебічних досліджень, обміну досвідом і широкого публічного обговорення. В основу шкільної освіти було покладено принципи розвивального навчання. Метою освіти визначено виховання всебічно розвиненої творчої особистості як громадянина своєї країни. Відповідно до мети почався перегляд і оновлення змісту шкільної мовно-літературної освіти. Ці інновації, а також оновлення змісту інших дисциплін, дозволяють наблизити навчально-виховний процес до зацікавлень дитини.

Курикулуми, методичні гіді, шкільні підручники Республіки Молдова періодично модернізуються відповідно до загальноєвропейських тенденцій. Вивчення у школах української мови та літератури теж виходить на новий етап. Накопичений за майже три десятиліття досвід висвітлив суттєві особливості навчання рідної мови в діаспорі.

В силу історичних умов у місцевих українців сформувалась низька національна самосвідомість, нерозуміння ролі рідної мови. Побутування українського мовлення в межах хати й вулиці, незнання

української історії, повна необізнаність у культурі України гальмують сприйняття літературних творів, ускладнюють вивчення літературної мови за класичними методиками України.

Піонером пошуків власного шляху стала кафедра української мови і літератури Бельцького державного університету імені Алеку Руссо (1992-2011). Викладачами кафедри Л. В. Чолану та Л. Й. Круглій було розроблено принципово нові, інтенсивні, курси, які об'єднали мову і літературу, фольклор і етнографію, включили елементи історії, географії України, образотворчого мистецтва і музики. Курси мали назву відповідно до нових галузей науки та нових навчальних предметів у системі освіти України – «Народознавство» і «Українознавство». У наш час такий підхід до навчання називається інтегрованим.

У 2000-му році Міністерством Просвіти Республіки Молдова у початкових школах та гімназіях започатковано нову шкільну дисципліну – «Історія, культура і традиції українського народу». Розробку курикулумів доручено кафедрі української мови і літератури Бельцького державного університету імені Алеку Руссо.

У 2003-му році затверджено перший курикулум з народознавства – «Історія, культура і традиції українського народу. 1-4 кл.» (автори Нікітченко А., Чолану Л., Воробченко В.), а в 2010 р. модифіковано (автори Нікітченко А., Кожухар К., Чолану Л.).

Новий предмет продемонстрував потенціал інтегрованого навчання, сприяв зростанню ефективності навчання української мови і літератури. Але зміст шкільних дисциплін «Українська мова», «Українська література» та «Історія, культура і традиції українського народу» лишився недостатньо узгодженим.

З 2017 року в Республіці Молдова почалась багатопланова робота з модифікації шкільних курикулумів, втілення форм інтегрованого навчання. Нові курикулуми ліквідують розірваність мовлення, мови і літератури, закладають основи інтегрування мовно-літературного курсу з іншими дисциплінами гімназії.

Концептуальна інновація інтегрованих курикулумів «Українська мова і література» та «Історія, культура і традиції українського народу» полягає в єдності системи компетенцій та змістових ліній: мовленнєвої, комунікативної, літературної, мовної, соціокультурної, а

також в орієнтації на специфіку полілінгвального і мультикультурного середовища Республіки Молдова.

Нові курикулуми враховують особливості українського мовлення і культури на теренах Молдови, серед яких:

- вплив культури інших етносів Молдови,
- інтерференція румунської та російської мови як мов освіти,
- широке побутування усних українських говірок при вузькому використанні літературного мовлення,
- унікальне розмаїття українських фольклорних жанрів, в т.ч. архаїчних, практично не збережених в Україні,
- відсутність системних зв'язків з культурою України.

Вказані особливості визначили програмування шляху дитини від усного діалектного мовлення до літературної мови, від рідної мови і культури до культури народів Молдови, України та культури людства.

У мовленнєвій та комунікативній змістових лініях враховано особливості місцевих українських говірок, визначених і висвітлених у наукових публікаціях діалектологом-дослідником живого мовлення українців Молдови Д. Ігнатенко.

У мовній змістовій лінії однотипні правила та літературні норми узагальнено, другорядні правила, несуттєві для формування навичок грамотності, знято, подолано не виправдану для діаспори роздробленість правил на численні підпункти. Концентрація уваги гімназистів на головних закономірностях української мови, зокрема на милозвучності вимови та фонетичній основі орфографії, модифікація блокової системи базових знань з мови дозволила значно посилити мовленнєвий, комунікативний і мовний компоненти, узгодити їх з літературним змістом дисципліни.

В системі базових відомостей з теорії літератури виділено фольклор і літературу як дві головні течії української словесності. Продумано оптимальне співвідношення епічних, ліричних та драматичних жанрів відповідно до рівня навчальної компетенції гімназистів. Роботу над аналізом літературного тексту узгоджено з системою жанрів і специфікою української літератури. Твори, складні для розуміння в діаспорі, замінено яскравими зразками дитячої та юнацької літератури, зокрема, гумористичними. Збільшено кількість

казок, легенд та інших фольклорних і літературних творів, що відбивають національні особливості.

Принципово новаторським є хронологічне узгодження системи фольклорних жанрів з історичною періодизацією. Найдревніші жанри – міфи, календарно-обрядова поезія, казки, легенди – запропоновано в 5-6 класах. Це відповідає зацікавленості школярів і узгоджується з епохою, що вивчається в курсах історії – доісторичний період та середні віки. Вивчення родинно-побутового фольклору в 7 класі, соціально-побутового у 8 класі, жанрів історичного фольклору в 9 класі, а також літературних творів у цілому відповідає історичному періоду. Наприклад, твори з теми кріпацтва будуть вивчатись не в 6, а у 8 класі – в історичному контексті ХІХ ст.

У кожному класі передбачено ознайомлення з творами сучасних українськомовних поетів Молдови та румунськомовних поетів в українських перекладах.

Таким чином, вивчення рідної літератури й фольклору сприятиме формуванню єдиної картини світу.

Підбір літературних та фольклорних творів скореговано спільною для курикулярної галузі *Мова і спілкування* системою комунікативних тем, запропонованих Міністерством освіти, культури і досліджень і спрямованих на активізацію комунікативно-мовленнєвої діяльності гімназистів.

Наскрізною є тема Батьківщини Молдови та рідної мови. Інші теми дібрано згідно з віковими інтересами та можливостями школярів: рідний дім, добро і краса, світ захоплень (5 клас); природа і людина, звичаї і традиції народу (6 клас); школа, дружба, доля людини (7 клас); реальність і мрії, минуле і сьогодення (8 клас); вибір професії, світ прекрасного і любов (9 клас) тощо. Розмаїття комунікативної тематики дозволило систематизувати й вдосконалити роботу над різними видами тексту і опануванням стилістичних навичок.

Новий курикулум значно розширює можливості міжпредметних зв'язків, створює умови для багатоаспектного інтегрування.

Тематично-блокова структура базових відомостей з теорії мовлення і мови має спільну основу з іншими мовами, що посилює можливість вивчати українську мову у зв'язку з російською як мовою

навчання, державною та іноземною. Передбачено постійну увагу до російської та молдовської/румунської інтерференції.

Система теоретико-літературних знань вводить українську літературу в контекст російської, румунської та світової літератури.

Система комунікативно-мовленнєвої діяльності об'єднує мовлення і мову з літературою і створює основу для подальшого інтегрування з народознавством. В школах з вивченням української мови це «Історія, культура і традиції українського народу». Аналогічний предмет є в школах з вивченням болгарської і гагаузької мов. В російськомовних школах викладається «История, культура и традиции русского народа». Але до сих пір у Молдові нема шкільного курсу, де б вивчалась культура титульної нації. Тому в курикулумі «Історія, культура і традиції українського народу. 1-4 кл.» (2018 р.) акцентовано саме краєзнавчий аспект, прослідковано зв'язок народної культури українців і молдован.

Цей предмет має величезний потенціал. Представлений згідно з навчальним планом навіть мінімально (1 урок на тиждень), він знайомить дітей з морально-духовними цінностями народу, його віковими і сучасними традиціями, розкриває національну своєрідність культури, без чого неможливе повноцінне засвоєння рідної мови і літератури.

Курс народознавства в багатонаціональному суспільстві має бути спрямованим на взаємовплив культур, що сприяє вихованню активного громадянина. Інтегрований характер народознавства дозволяє вивчати рідну культуру і культуру інших етносів, може включати елементи історії і географії, образотворчого мистецтва, музики й інших предметів, що значно розширює сферу творчої діяльності гімназистів.

Подальша модифікація цього предмета, більш повне узгодження його з курикулумами з мови і літератури може стати наступним кроком у створенні інтегрованої системи, яка відбиває сучасну розвивальну модель навчання і виховання.

Пропонуємо розроблені авторами методичні матеріали до інтегрованого вивчення жнивварських пісень у 6 кл. (згідно з вимогами курикулуму «Українська мова і література» 2019 р.)

Тема жниварських пісень, як і інших жанрів календарно-обрядової поезії, ефективно розкривається за таких умов:

- у контексті відповідного обряду,
- при демонстрації наочності (предметів давнього селянського побуту, фото чи відео трудового процесу тощо),
- при ознайомленні з музичними або живописними творами про жнива (П. Левченко «Коло млина», «Пейзаж з вітряком», «Копи», «Вітряк»; М. Пимоненко. «Жнива в Україні»; С. Світославський «Жнива»; К. Трутовський «Дівчина зі снопами»; О. Шупляк «Хліб»),
- при словниковій роботі над текстом пісень,
- при засвоєнні базових відомостей з мови та літератури.

Таким чином, вивчення жниварських пісень вимагає інтегрування основних змістових ліній відповідно до ключових компетенцій, визначених курикулумом: комунікативної, мовленнєвої, мовної, літературної, соціокультурної.

Вивчення жниварських пісень відбувається у межах комунікативного блоку «Свою батьківщину любіть». Комунікативними темами уроків, за вибором учителя, можуть бути такі: *Батьківщина – рідний край. Всім серцем любіть рідний край. Люби землю, потом зрошену. «Золоті серпика брязчали». «Жали женчики, жали»* тощо.

Розвиток мовлення відбувається у процесі розрізнення художнього і наукового стилів, засвоєння лексики художнього і наукового стилів; під час усного переказу навчального тексту з уживанням прислів'їв та приказок, пісенних цитат, фразеологізмів відповідно до теми уроку тощо.

Літературна і соціокультурна компетенції реалізуються у вивченні жниварських пісень у контексті жниварських звичаїв українського народу; у виявленні художніх образів пісні, в усвідомленні уособлення як художнього засобу.

Реалізація мовної компетенції вимагає розрізнення загальнонавчаних та діалектних, запозичених та питомих, застарілих слів, неологізмів у текстах, добору синонімів та антонімів, засвоєння українських фразеологізмів у межах теми тощо.

Очікуваний результат – усвідомлення, що жниварські пісні як жанр календарно-обрядової поезії є духовним скарбом. Вони відобразили життя українського народу в давнину, донесли моральні

устої предків та їх єднання з природою, національні звичаї і живу народну мову. Жниварські пісні є високими зразками усної народної творчості.

Логічним доповненням інтегрованого уроку з теми «Жниварські пісні» стане урок з дисципліни «Історія, культура і традиції українського народу»: «Жнива – трудове селянське свято».

Отже, Курикулум 2019 року видання орієнтовано на комплексний розвиток особистості учня; на забезпечення його реальних потреб та розвиток інтелектуальних здібностей, на органічну інтеграцію шкільних дисциплін; на особистісну реалізацію і розвиток протягом усього життя через потенціал активного і інтегрованого в суспільство громадянина (Ghid de implementare a Curriculumului național...).

Література

Curriculum național. Aria curriculară Limba și comunicare. Disciplina Limba și literatura ucraineană. Ciclul gimnazial. – Chișinău, 2019.

Ghid de implementare a Curriculumului național la disciplina Limba și literatura ucraineană. Ciclul gimnazial. – Chișinău, 2019.